

Igitabo cya Yoweli n'Itorero ry'Abadivantisiti b'Umunsi wa Karindwi b'i Lawodikiya - Umubare wa Mirongo Itatu na Kabiri

Jeff Pippenger
2026-01-20

Umubare Mirongo Itatu n'Ibiri

Byabaye urugendo rwagiye rugenda gahoro kugira ngo tugere ku gitabo cya Yoweli, Petero ari we mutangabuhamya wacu. Petero ni kimwe mu bimenyetso bitangaje cyane biri mu Ijambo ry'Imana ry'ubuhanuzi, ariko se si ko bose bimeze? Petero ari i Kayesariya ya Filipo, kandi kandi ari no kuri Pentekote mu cyumba cyo hejuru ku isaha ya gatatu, hanyuma akajya no mu rusengeru ku isaha ya cyenda kuri uwo munsi nyine. Yesu yabambwe ku isaha ya gatatu, apfa ku isaha ya cyenda. Petero ahamagarirwa kujya i Kayesariya ku isaha ya cyenda, ariko iyo Kayesariya ahamagarirwamo mu nkuru ya Koruneliyo si Kayesariya ya Filipo iri munsi y'Umusozi wa Herumoni, ahubwo ni Kayesariya yo ku nyanja, yitwaga Kayesariya Maritima.

Kayizariya y'Inyanja ni umujyi wo ku nkombe z'Inyanja ya Mediterane, nko mu birometero 48–56 mu majyaruguru ya Tel Aviv y'ubu (wubatswe na Herode Mukuru nk'umujyi mugari w'icyambu cy'Abaroma). Uvugwa kenshi mu gitabo cy'Ibyakozwe n'Intumwa (uvugwamo inshuro 15), kandi ni wo abantu benshi bavuga gusa bati “Kayizariya” mu Isezerano Rishya. Filipo Umubwirizabutumwa yahabaga hamwe n'abakobwa be bane bahanuraga (Ibyak. 8:40; 21:8). Pawulo yahafungiwe imyaka ibiri, ahagarara imbere y'abategetsu Feliki na Fesito, n'Umwami Agripa (Ibyak. 23–26). Ariko icy'ingenzi kurushaho, ahari, ni uko Petero ari ho yabwirije umutware w'ingabo z'Abaroma witwaga Koruneliyo—ihindukirira rya mbere rikomeye ry'Abanyamahanga bakira Ubukristo (Ibyak. 10) mu mwaka wa 34 nyuma ya Kristo, igihe icyumweru Kristo yahamije isezerano na benshi cyarangiraga.

Kandi azahamisha isezerano na benshi mu gihe cy'icyumweru kimwe; kandi hagati muri icyo cyumweru azahagarika igitambo n'ituro, kandi kubera ikwirakwizwa ry'ibizira azakigira umusaka, kugeza ku iherezo; kandi ibyagenewe bizasukwa ku musaka. Daniel 9:27.

Kayizariya Maritima yakoraga nk'umurwa mukuru w'ubutegetsu bw'Abaroma muri Yudaya kandi yari ikigo gikomeye cy'Abanyamahanga. Kayizariya Filipo ni undi mujyi utandukanye, uherereye mu majyaruguru ya kure hafi y'ikirenge cy'Umusozi wa Herumoni (nko mu birometero 40–48 mu majyaruguru y'Inyanja ya Galileya), mu gice ubu cyitwa Golan Heights (Baniasi ya none). Uvugwa gusa mu Mavanjiri (Matayo 16:13 na Mariko 8:27), igihe Yesu yajyanaga abigishwa be i Kayizariya Filipo. Aha ni ho hantu hazwi cyane aho Petero yahamirije ko Yesu ari “Kristo, Umwana w'Imana ihoraho,” kandi aho Yesu yatangarije ati: “Kuri urutare nzubakaho Itorero ryanjye, kandi amarembo ya Hadesi ntazarinesha” (Matayo 16:13–20). Hari ahantu h'abapagani harangwaga insengeru z'imana z'Abagiriki, cyane cyane imana Pan y'ihene, kandi ubuvumo bwayo bwa Pan bwitwaga “amarembo y'ikuzimu,” bikaba byaratumye amagambo ya Yesu

yahatangarije aba ayo gutangirirwa cyane kurushaho.

Imijyi yombi itandukanye rwose mu buryo bw’akarere no mu mateka—umwe ukaba wari umujyi w’icyambu cy’Abaroma wari urimo urujya n’uruza mu majyepfo y’iburengerazuba, undi ukaba wari ahantu h’Abahelenisiti/abapagani ho mu majyaruguru hafi y’amasoko y’Uruzi rwa Yorodani. Uwo ku nkombe z’inyanja ni wo wiganje mu Gitabo cy’Ibyakozwe n’Intumwa, naho uwo wo mu majyaruguru ukaba ari wo uri ku isonga mu gihe gikomeye cy’ingenzi mu Mavanjiri. Kayisariya yo ku nyanja ni ikimenyetso cya Roma—inyamaswa, kandi Kayisariya yo ku butaka ni ikimenyetso cy’ikiyoka. Mushiki wacu White agaragaza igihe gihera ku musaraba kigera kuri Pentekote, “igihe cya Pentekote,” cyatangiriye ku musaraba kikarangirira kuri Pentekote.

“Ni ukwifuzwa gukomeye cyane ntegereje igihe ibyabaye ku muni wa Pentekote bizaburirwaho n’imbaraga ziruta cyane izagaragaye kuri uwo muni. Yohana aravugaga ati: ‘Mbona undi mumarayika amanuka ava mu ijuru, afite ubutware bukomeye; isi irabagirana n’ubwiza bwe.’ Hanyuma, nk’uko byari mu gihe cya Pentekote, abantu bazumva ukuri kubabwirwa, umuntu wese mu rurimi rwe bwite.

“Imana ishobora guhumekera ubugingo bushya muri buri muntu wese wifuzwa by’ukuri kuyikorera, kandi ishobora gukora ku minwa ikoresheje ikara ry’umuriro rivuye ku gicaniro, maze igatuma iba intyozza mu kuyisingiza. Ibihumbi by’amajwi bizuzuzwa imbaraga zo kwamamaza ukuri gutangaje kw’Ijambo ry’Imana. Ururimi rudatobora ruzabohorwa, kandi abafite ubwoba bazahabwa imbaraga zo guhamya ukuri bashize amanga. Uwitwaga afashe ubwoko bwe kweza urusengeru rw’umutima bakuremo ikizinga cyose, no gukomeza ubumwe bwa bugufi cyane na We, kugira ngo bazabashe guhabwa ku mvura y’itumba igihe izaba isutswe.” Review and Herald, July 20, 1886.

Mu by’ukuri, igihe cya Pantekote cyari gutangira ku muni mukuru w’imbuto z’umuganura, ujjanyane n’izuka rya Kristo; ariko hatabayeho urupfu rwo ku musaraba, nta maraso yari kubaho ngo Umukiza wazutse ayajyane igihe yazukaga. Hatabayeho urupfu rwe, We, nk’Umugati w’Ubugingo, ntiyari kuruhuka ku muni mukuru w’imigati itasembuwe; kandi Umugati w’Ubugingo byari ngombwa ko uruhuka mbere y’izuka ryawo ku muni mukuru w’imbuto z’umuganura, bityo ugatangiza igihe cy’iminsi mirongo itanu cyagejeje ku muni n’umuni mukuru wa Pantekote.

Igihe Kristo yazaga gukomeza isezerano ry’icyumweru kimwe; icyo cyumweru cyatangiriye ku mubatizo We, hanyuma “mu gice cyo hagati cy’icyumweru,” nyuma y’imyaka itatu n’igice, arabambwa, aruhukira mu mva ku muni w’Imigati Itasembuwe, arazuka ku Cyumweru nk’umuni mukuru w’umuganura w’imbuto za mbere z’umusaruro wa sayiri, bityo atangiza igihe cy’iminsi mirongo itanu cya Pentekote cyageze ku muni mukuru w’umuganura w’imbuto za mbere z’ingano. Uhereye ku musaraba ukageza ku iherezo ry’icyumweru, nyuma y’imyaka itatu n’igice, icyo gihe cy’imyaka irindwi cyasojwe na Koruneliyo w’i Kayisariya Maritima, wabaye Umunyamahanga wa mbere cyane wahindutse—mu Itorero rya Gikristo ku iherezo ry’icyumweru mu mwaka wa 34 nyuma ya Kristo.

Icyumweru Kristo yaje gukomeza isezerano, mu buryo bw'ubuhanuzi, ni iminsi 2,520, kandi umusaraba uri "hagati mu cyumweru," bityo rero byari iminsi 1,260 nyuma y'umubatizo kandi n'iminsi 1,260 mbere y'uko Koruneliyo ahinduka. Ku musaraba Kristo yabambwe ku isaha ya gatatu, kandi apfa ku isaha ya cyenda. Ibyo ni byo byari intangiriro y'igihe cya Pentekote, kandi ku iherezo ryacyo, (kuko Yesu buri gihe agaragaza iherezo akoresheje intangiriro) ku muni wa Pentekote, Petero atanga ubutumwa bwe bwa mbere bwo mu gitabo cya Yoweli ku isaha ya gatatu mu cyumba cyo hejuru, aho Kristo yahuriye n'abigishwa ku muni w'izuka rye. Hanyuma Petero atanga ubutumwa bwe bwa kabiri kuri Yoweli mu rusengeru ku isaha ya cyenda. Biragaragara ko isaha ya gatatu n'isaha ya cyenda ari ikimenyetso cya alufa na omega cy'intangiriro n'iherezo by'igihe cya Pentekote.

Umurongo ku wundi, iyo dushyize hamwe isaha ya gatatu n'iya cyenda z'ibi bintu byombi, dusanga ayo masaha atandatu ari igihe cy'ubuhanuzi gitanga ubuhamya bw'ugucikamo kabiri. Kristo ava mu bugingo ajya mu rupfu, ava mu rupfu asubira mu bugingo. Ava ku isi ajya mu ijuru, hanyuma akagaruka ku isi. Petero aba hanze, hanyuma akinjira mu rusengeru. Birumvikana ko hari n'izindi ngereranyo zijyanye no guhuza isaha ya gatatu n'iya cyenda, ariko mbere na mbere dukeneye kubanza kuzirikana Petero, Koruneliyo na Kayisariya yo ku nyanja.

Nk'uko bimeze ku byiciro by'ubuhanuzi bigaragazwa n'amasaha atandatu, igihe marayika yoherezwaga kwa Koruneliyo kugira ngo amuyobore kohereza intumwa yo guhamagaza Petero, yari isaha ya cyenda.

Hariho umugabo umwe i Kayisariya witwaga Koruneliyo, umutware w'abasirikare b'ijana wo mu mutwe witwaga umutwe w'Abataliyani, umuntu wubaha Imana kandi uyitinye hamwe n'abo mu rugo rwe bose, watangaga cyane impano ku bantu kandi agasenga Imana iteka ryose. Abona mu iyerekwa, ku buryo bugaragara, nk'isaha ya cyenda y'umunsi, marayika w'Imana amwinjiraho amubwira ati: "Koruneliyo." Amwitegereje, aterwa ubwoba, aravuga ati: "Ni iki, Mwami?" Aramubwira ati: "Amasengesho yawe n'impano zawe byazamutse imbere y'Imana ho urwibutso. Noneho tuma abantu i Yopa, maze utumize Simoni umwe, wakundwaga kwitwa Petero." Ibyakozwe n'Intumwa 10:1-5.

Ukuza kw'umumarayika ni ikimenyetso cy'ubutumwa, kandi ni ikimenyetso cy'inzira, kandi uwo mumarayika yemeza ko ari ikimenyetso cy'inzira igihe avuga ati: "Amasengesho yawe n'impano zawe byazamuwe biba urwibutso imbere y'Imana." Ikimenyetso cy'inzira cy'umusozi w'icyo cyumweru ni uko Koruneliyo yatumyeho Petero ku isaha ya cyenda amaze iminsi ine yiyiriza ubusa, kandi byitwa "urwibutso," ari cyo kimenyetso cy'inzira. Kubera ko Koruneliyo yari "umutware w'ingabo z'abasirikare ijana," yari umugaba w'abagabo ijana.

Igihe Petero ari i Kayisariya ya Filipi muri Matayo cumi na gatandatu, nta hantu havugwa isaha iyo ari yo yose. Kayisariya ya Filipi ni ryo zina ry'umujiyi muri icyo gihe ubwo Yesu yahajyanaga abigishwa. Mu mateka ya Daniyeli cumi na kumwe, umurongo wa cumi na gatatu kugeza ku wa cumi na gatanu, imirongo yasohorejwe ku rugamba rwa Paniyumu kandi igereranya intambara iyobora ku itegeko ryo ku Cyumweru muri Leta Zunze Ubumwe za Amerika, Kayisariya ya Filipi yitwaga Paniyumu. Petero ari mu murongo wa cumi na gatatu kugeza ku wa cumi na gatanu igihe ari i Kayisariya ya Filipi, ari ho Paniyumu.

Kumenya ko Intambara ya Panium yari ugusohora kw'imirongo ya cumi n'itatu kugeza kuri cumi n'itanu yo muri Daniyeli cumi n'umwe, kandi ko iyo mirongo kimwe n'amateka y'Intambara ya Panium bigaragaza intambara iganisha ku itegeko ryo ku Cyumweru muri Leta Zunze Ubumwe z'Amerika, ni ko rwose uburyo bw'umurongo ku murongo bwagenewe gukora. Gukoresha ubwo buryo bisaba ko Kayisariya Filipi na Panium bihuzwa, kuko ihame ry'ibanze ry'ubuhanuzi rivuga kuri uku kuri ari iri ngo "buri muhanuzi wo mu bihe bya kera yavugiye ibihe byacu kuruta iminsi yabayemo." Pawulo yongeraho ko imyuka y'abahanuzi igengwa n'abahanuzi, bityo rero si uko bose bagaragaza iminsi y'imperuka gusa, ahubwo kandi bose barahuzwa.

Ni yo mpamvu, niba kandi igihe Panium imenyekanishijwe mu Ijambo ry'ubuhanuzi ry'Imana nka Panium, hanyuma ikaza kumenyekanana nka Kayisariya ya Filipino, byombi bigomba gukoreshwa mu minsi y'imperuka, kandi bigomba guhuzwa, kuko ari umugi umwe.

Mu buryo bujyanye n'iyi nyurabwenge, nubwo butandukanyeho gato, hari Kayisariya ya Filipino na Kayisariya Maritima. Petero yajyanye na Kristo i Kayisariya ya Filipino, ariko yoherezwa i Kayisariya Maritima n'Umwuka Wera. Nyamara kandi, muri Kayisariya zombi, ni Petero uri nyamuntu w'ingenzi w'isezerano. Igiteye ubwuzu kuri uyu murongo ni uko ku isaha ya cyenda ari bwo Koruneliyo yasuye n'umumarayika agategekwa gutumiza Petero. Petero i Kayisariya ni ikimenyetso cy'ubuhanuzi, ariko Kayisariya zombi ziratandukanye mu buryo bugaragara. Imwe ni Kayisariya yo ku nyanja, indi na yo ni Kayisariya yo ku butaka. Kayisariya yo ku nyanja ifitanye isano n'Abanyamahanga, kandi Koruneliyo ni we munyamahanga wa mbere wahindutse rwose ku iherezo ry'icyumweru cy'isezerano mu mwaka wa 34 nyuma ya Kristo. Kayisariya yo ku nyanja ni isaha ya cyenda kandi ihura na Petero mu rusengeru kuri Pentekote, ndetse n'urupfu rwa Kristo ku isaha ya cyenda.

Kayisariya yo ku butaka, ari yo Kayisariya Filipi, ni isaha ya gatatu. Nta yandi mahitamo ashoboka guhitwamo. Kayisariya Filipi ku ntangiriro, isaha ya gatatu, na Kayisariya Maritima ku iherezo, isaha ya cyenda. Filipi ni alufa y'igihe cy'amasaha atandatu, kandi Maritima ni omega. Omega ku isaha ya cyenda kwari urupfu rwa Kristo hagati mu cyumweru cy'isezerano, kandi Petero mu rusengeru kuri Pentekote na bwo yari ku isaha ya cyenda. Guhamagara kwa Koruneliyo kugira ngo Petero aze bihura n'urupfu rwa Kristo, rugereranya itegeko ryo ku Cyumweru, kandi no na Petero mu rusengeru kuri Pentekote, na bwo nanone bigereranya itegeko ryo ku Cyumweru. Koruneliyo, nk'uwahindutse uwa mbere mu Banyamahanga, ahagarariye umukozi wa mbere w'isaha ya cumi n'imwe ku itegeko ryo ku Cyumweru.

Isaha ya gatatu ubwo Kristo yabambwaga ku musaraba, n'isaha ya gatatu ubwo Petero yari mu cyumba cyo hejuru, bigomba kandi bishobora gusa kugereranya Kayisariya ya Filipino. Icyumba cyo hejuru Petero yari arimo ku munsu wa Pentekote, ni cyo cyumba cyo hejuru nyine Kristo yabonekeyemo nyuma y'izuka rye, izamuka rye n'imanuka rye. Kristo yaje muri icyo cyumba cyo hejuru, hanyuma iminsi mirongo itanu nyuma yaho, ku munsu wa Pentekote, Petero ageza ubutumwa bwo mu gitabo cya Yoweli muri icyo cyumba cyo hejuru nyine.

Kayisariya Filipi ni isaha ya gatatu ihura no kubambwa no mu cyumba cyo hejuru kuri Pentekote. Ukubambwa ni ikimenyetso cyo gutatanywa, naho icyumba cyo hejuru ni ikimenyetso

cy'ubumwe. Ibi byerekana Kayisariya Filipi nk'ahantu habanziriza gato itegeko ryo ku Cyumweru, aho itsinda rimwe ritatanywa, irindi rikateranirizwa hamwe. Igihe amateka y'Intambara ya Paniyumu atangiye kongera gusubirwamo, abageni b'abapfapfa n'abanyabwenge bazatandukanywa iteka ryose, kandi bazatandukanywa ku bw'umusaraba, ugereranya kwegera kw'itegeko ryo ku Cyumweru. Ni i Kayisariya Filipi Kristo yatangiye kwigisha iby'itegeko ryo ku Cyumweru ryari rigiye kuza. Igihe yabigenzaga atyo, Petero yarwanyije ubwo butumwa; bityo rero, mu mirongo icyenda, Petero ahagarariye abashyizweho ikimenyetso n'abatanywa n'ubutumwa bw'umusaraba, ari bwo tegeko ryo ku Cyumweru.

Arababaza ati: "Ariko mwebweho, muvuga ko ndi nde?"

Maze Simoni Petero arasubiza ati: Uri Kristo, Umwana w'Imana ihoraho.

Yesu aramusubiza ati: Hahirwa wowe, Simoni Barijona; kuko atari umubiri n'amaraso byabiguhishuriye, ahubwo ni Data uri mu ijuru. Kandi ndakubwira na none yuko uri Petero, kandi kuri urwo rutare ni ho nzubaka Itorero ryanjye; kandi amarembo y'ikuzimu ntazarinesha. Kandi nzaguha imfunguzo z'ubwami bwo mu ijuru; kandi ibyo uzaboha mu isi bizaba biboshywe no mu ijuru; kandi ibyo uzabohora mu isi bizaba bibohowe no mu ijuru.

Nuko ategeka abigishwa be kutagira uwo babwira ko ari we Yesu Kristo. Uhereye icyo gihe, Yesu atangira kwereka abigishwa be yuko akwiriye kujya i Yerusalemu, no kubabazwa cyane n'abakuru b'Abayahudi n'abatambyi bakuru n'abanditsi, no kwicwa, hanyuma ku munsi wa gatatu akongera kuzuka.

Nuko Petero aramujiyana, atangira kumucyaha, ati: "Ibi bikubere kure, Mwami; ibi ntibizakubaho."

Ariko arahindukira, abwira Petero ati: "Subira inyuma yanjye, Satani; uri igisitaza kuri jye; kuko utita ku by'Imana, ahubwo witaye ku by'abantu." Matayo 16:15–23.

Ukubambwa ku musaraba ku isaha ya gatatu hamwe n'ubutumwa bwa Petero bwo mu cyumba cyo hejuru bihuriza hamwe ihinduka ry'ubuhanuzi ry'itorero rirwanira ku isi, risobanurwa nk'itorero ririmo ingano n'urukungu byombi, rikagana ku itorero rinesha. Itorero rinesha ni ituro ry'umuganura ry'ingano rya Pentekote, ari ryo tegeko ryo ku Cyumweru. Iyo urukungu n'ingano bigeze ku bukure, abamarayika batandukanya ayo matsinda yombi. Imvura yatangiye kugwa buhoro kuva ku wa 11 Nzeri ni yo ituma ingano n'urukungu byera.

Igihe cy'amasaha atandatu gishushanya amateka y'ikoraniro ry'i Exeter kugeza ku wa 22 Ukwakira 1844, kwinjira kwa Kristo i Yerusalemu mu buryo bw'intsinzi, no kwinjira k'umwami Dawidi i Yerusalemu azanye Isanduku y'Isezerano. Isaha ya cyenda na yo ni igihe cy'igitambo cya nimugoroba, ahagana saa cyenda z'amanywa.

Noneho icyo uzatambira ku gicaniro: abana b'intama babiri b'umwaka umwe, umunsi ku wundi ubudahwema. Umwana w'intama umwe uzamutambe mu gitondo; undi mwana w'intama na we uzamutambe nimugoroba. Kuva 29:38, 39.

Ijambo ryahinduwemo ngo “ndetse,” rimwe na rimwe rihagararirwa nka “hagati y’amanywa n’umugoroba.” Hagati y’amanywa n’umugoroba havuga igihe cy’amasaha atandatu kuri hagati y’isaha ya gatatu n’isaha ya cyenda. icyumweru cy’isezerano cya Kristo gihagarariye igihe cy’amasaha atandatu ku musaraba, kikaba alpha y’igihe cy’amasaha atandatu kuri Pentekote. Hariho abahamya babiri mu cyumweru cy’isezerano bagaragaza igihe cy’amasaha atandatu, gifitanye isano itaziguye atari gusa n’ubuhanuzi bw’icyumweru cyera, ahubwo n’ibimenyetso by’igihe cya Pentekote. Hanyuma ku musozo w’icyo cyumweru nyir’izina cy’ubuhanuzi, Petero ahamagarirwa kujya i Kayisariya ku isaha ya cyenda. Kuba mu miterere imwe y’ubuhanuzi bw’icyumweru cyera harimo amasaha ya cyenda atatu; abiri muri yo akaba ari impera za omega z’igihe cy’amasaha atandatu, ari na cyo kandi cyari igihe kuri hagati y’itambo ryo mu gitondo n’iryo nimugoroba, bisaba, ku bw’icyo ubuhanuzi busaba byanze bikunze, ko habaho isaha ya gatatu nk’alpha y’igihe cyarangiyeye ku isaha ya cyenda ya Koruneliyo.

Kezariya ebyiri, zombi zifite Petero nk’umuntu w’ingenzi, zigaragaza ko Kezariya ya Filipino ari isaha ya gatatu. icyo gihe cy’amasaha atandatu gitangirana kandi kitarangirana na Kezariya, kuko iherezo rigaragazwa n’intangiriro.

Umwana w’intama wa Pasika yagombaga kubagwa nimugoroba, ari ryo saha ya cyenda—igihe Kristo yapfaga.

Kandi muzayibike kugeza ku muni wa cumi na kane w’uko kwezi; maze iteraniro ryose ry’ikoraniro rya Isirayeli rizayice nimugoroba. Kuva 12:6.

Isaha yo gusenga na yo ni isaha ya cyenda, kuko ari bwo hatambwaga igitambo cya nimugoroba.

Gusenga kwanjye nikubere imbere nk’umubavu; kandi kuzamura amaboko yanjye kube nk’igitambo cya nimugoroba. Zaburi 141:2.

Mu guhuza n’uko igitambo cyo nimugoroba cyari isaha yo gusenga, Ezira arimo gusenga mu gihe cy’igitambo cyo nimugoroba; bityo akaba arimo gusenga ku isaha ya cyenda, igihe Petero ari mu rusengeru, igihe Kristo yapfaga, n’igihe Koruneliyo yabwirwaga gutumiza Petero.

Nuko ku gitambo cya nimugoroba ndahaguruka mvuye mu gahinda kanjye; maze nshishimuye umwambaro wanjye n’umwitero wanjye, mpfukama hasi, ndambura amaboko yanjye ku Uwitaka Imana yanjye. Ezira 9:5.

Mu isengesho cye, Ezira aricuza amaze gutahura ko abavuye i Babuloni baza gusubira kwubaka urusengeru na Yerusalemu bari barafatanye n’abagore b’abanyamahanga.

Nuko Ezira amaze gusenga no kwatura ibyaha, arira kandi yikubita hasi imbere y’inzu y’Imana, hateranira iwe, bavuye muri Isirayeli, iteraniro rinini cyane ry’abagabo n’abagore n’abana; kuko abantu barize cyane. Nuko Shekaniya mwene Yehiyeli, umwe mu bahungu ba Elamu, asubiza Ezira ati: Twacumuye ku Mana yacu, kandi twashatse abagore b’abanyamahanga bo mu baturage b’icyo gihugu; nyamara noneho haracyari ibyiringiro muri Isirayeli kuri iki kintu. Nuko rero nimucyo tugirane isezerano n’Imana yacu ryo kwirukana abo bagore bose, n’abana babakomokaho, dukurikije inama ya databuja n’abahinda imishyitsi imbere y’itegeko ry’Imana yacu; kandi nibikorwe hakurikijwe amategeko. Haguruka; kuko iki

kibazo kiri mu maboko yawe: natwe tuzabana nawe: humura, ubikore.

Nuko Ezira arahaguruka, arahiza abatambyi bakuru, Abalewi, n'Abisirayeli bose kurahira ko bazakora ibihuje n'iri jambo. Na bo bararahira. Hanyuma Ezira arahaguruka ava imbere y'inzu y'Imana, ajya mu cyumba cya Yohanani mwene Eliyashibu; agezeyo, ntiyarya umugati kandi ntiyanywa amazi, kuko yari mu kababaro bitewe n'igicumuro cy'abari barajyanywe mu bunyage. Nuko batangaza hose mu Buyuda no i Yerusalemu ku bana bose b'ubunyage, ko bagomba guteranira i Yerusalemu; kandi ko umuntu wese utazaza mu minsi itatu, hakurikijwe inama y'abatware n'abakuru, ibintu bye byose bizanyagwa, na we ubwe agatandukanywa n'iteraniriro ry'abari barajyanywe mu bunyage. Nuko abagabo bose b'i Buyuda n'i Benyamini bateranira i Yerusalemu mu minsi itatu. Hari mu kwezi kwa cyenda, ku muni wa makumyabiri w'ukwezi; abantu bose bicara mu mbuga y'inzu y'Imana, bahinda umushyitsi bitewe n'icyo kibazo no ku bw'imvura nyinshi. Ezira 10:1–9.

Isezerano ry'abihumbi ijana na mirongo ine na bine rigereranywa no kwitandukanya n'abari barashatse abagore b'abanyamahanga. Uku ni ko kwitandukanya kw'abakobwa b'inkumi b'abanyabwenge n'abapfu, kandi kuba ku isaha ya cyenda, ari yo rupfu rwa Kristo, Petero mu rusengeru kuri Pentekote, ndetse no guhamagarirwa kwa Petero kujya i Kayisariya ku nkombe y'inyanja. Gutandukanya kwa Ezira na ko ni ugusukurwa kw'Abalewi gukorwa n'Intumwa y'Isezerano mu gitabo cya Malaki igice cya gatatu. Ugusukura kuvugwa muri Malaki kugaragaza ibihe bibiri Kristo yejeje urusengeru.

“Mu kweza urusengeru arukuramo abaguzi n'abacuruzi bo mu isi, Yesu yatangaje umurimo We wo kweza umutima awukura ku guhumanywa n'icyaha,—ku byifuzo by'isi, ku irari ry'ubwikunde, ku ngeso mbi, byonona ubugingo. Malaki 3:1–3 haravuzwe.” Uwifuzwa Ibihe Byose, 161.

Ezira n'abinjira mu isezerano babwiwe “guhaguruka,” kandi Yosuwa yabwiwe guhaguruka inyuma y'uko abagarariji bose bapfuye mu kiringo c'imyaka mirongo itatu n'umunani. Vyatwaye imyaka ibiri kugira Isirayeli ya kera itsindwe mu kigeragezo c'igeragezwa ry'incuro cumi, kandi inyuma y'imyaka mirongo itatu n'umunani abagarariji bose bari bamaze gupfa, maze Imana ibabwira guhaguruka.

Nuko uhaguruke, ndavuga nti, mwambuke akagezi ka Zeredi. Nuko twambuka akagezi ka Zeredi. Igihe cyose twamaze uherye igihe twaviriye i Kadeshi-barineya kugeza igihe twambukiye akagezi ka Zeredi, cyari imyaka mirongo itatu n'umunani; kugeza aho ab'igihe cyose bari abagabo b'intambara barimbukiye bose hagati mu ngabo, nk'uko Uwituka yari yarabarahiye. Gutegeka kwa Kabiri 2:13, 14.

Muri Yohana 5, Yesu yakijije umugabo wari waramugaye atyo imyaka mirongo itatu n'umunani, kandi amaze kumukiza, abwira uwo mugabo ati: “Haguruka.”

Kuko marayika yamanukaga mu kidendezi mu gihe runaka agahindagura amazi; maze uwabanzaga kubyinjiramo amazi amaze guhungabanywa, agakira indwara iyo ari yo yose yabaga arwaye. Kandi aho hari umuntu wari umaze imyaka mirongo itatu n'umunani afite ubumuga. Yesu amubonye aryamye, kandi amenye ko yari amaze igihe kirekire ari muri iyo

mimerere, aramubaza ati: “Urashaka gukira?”

Uwo mugabo wari ufite ubumuga aramusubiza ati: Databuja, nta muntu mfite wo kunshyira mu kidendezi igihe amazi asuriranyijwe; ahubwo nkiri kuza, undi akandusha kumanukamo mbere.

Yesu aramubwira ati: Haguruka, wikorere uburiri bwawe, ugende. Uwo muntu ahita akira, yikorera uburiri bwe, aragenda; kandi uwo munsu wari Isabato. Yohana 5:4–9.

Mu kigereranyo cya Ezira cy’isezerano ry’abahumbi ijana na mirongo ine na bane, abantu bagombaga “guhaguruka.” Mu mwaka wa 1838, Josiah Litch, umubwirizabutumwa ukomeye w’Abamilerite, yahanuye iherezo ry’ubutware bw’Abottomani hafi y’umwaka wa 1840, maze ubutumwa bw’Abamilerite burahaguruka, hanyuma buhabwa imbaraga n’isohozwa nyakuri ku wa 11 Kanama 1840. Kuzamurwa kw’itorero rinesha bikubiyemo ubuhanuzi butuma ubwoko bw’Imana buhaguruka igihe isezerano rishyizweho. Mu gutandukana kwa Ezira n’abagore b’abanyamahanga dusangamo kwezwa kw’Abalewi kuvugwa na Malaki, kandi tugasangamo no kweza urusengeru kwa Kristo incuro ebyiri, kandi buri murongo ugaragaza itandukanywa ry’ingano n’urukungu, ari byo bisohozwa igihe Kristo akuraho ibyaha burundu mu mitima y’abahumbi ijana na mirongo ine na bane. Isaha ya cyenda ya Kristo, n’amasaha abiri ya cyenda ya Petero hamwe n’isengesho rya Ezira ryo gusukurwa bihura n’itegeko ryo ku Cyumweru, ubwo imvura y’itumba izasukwa ku rugero rutagira urugero. Mu gice cya cyenda cya Daniyeli, Daniyeli ahabwa igisubizo ku byo yasabiye mu gihe cy’igitambo cyo ku mugoroba, ari cyo saha ya cyenda.

Koko rero nkiri kuvuga mu isengesho, wa mugabo Gaburiyeli, uwo nari nabonye mu iyerekwa mbere, aza anyegera yihuta cyane aguruka, ankora mu gihe cy’ituro rya nimugoroba. Daniyeli 9:21.

Turamenyeshwa ko amayerekwa Daniyeli yahawe ku nzuzi zikomeye z’i Shinari ubu ari mu nzira yo gusohozwa, kandi ko dukwiriye kuzirikana ibihe n’imimerere byariho igihe ubwo buhanuzi bwatangwaga.

“Umucyo Daniyeli yahawe n’Imana yawuhawe by’umwihariko ku bw’iyi minsi y’imperuka. Iyerekwa yabonye ku nkombe za Ulayi na Hidekeli, imigezi minini ya Shinari, ubu riri mu nzira yo gusohora, kandi ibyabaye byose byahanuwe bizasohora bidatinze.

“Tekereza imimerere y’ishyanga ry’Abayuda igihe ubuhanuzi bwa Daniyeli bwatangwaga.” Testimonies to Ministers, 113.

Umucyo w’iyerekwa rifitanye isano n’inzuzi za Hidekeli na Ulai ugereranya ibice bitandatu bya nyuma bya Daniyeli igice cya cumi na kimwe. Mu gice cya cyenda, kigereranywa n’uruzi Ulai, Daniyeli ahabwa umucyo ku bice bya karindwi, umunani n’icyenda. Mu gice cya cumi, kigereranywa n’uruzi Hidekeli, Daniyeli ahabwa umucyo w’ibice bya cumi, cumi na kimwe, na cumi na bibiri. Amakuru y’ubuhanuzi agereranywa n’ibyabaye by’ubuhanuzi bikubiye muri ibyo bice byombi, ariko kandi ntagaragazwa na Daniyeli ubwe, kuko dukwiriye kwita ku mimerere y’ishyanga ry’Abayuda igihe ubwo buhanuzi bwatangwaga.

Tugomba kuzana ibyo bitekerezo mu minsi y'imperuka, tukabihuje n'ubuhamya bw'undi muhanuzi. Ibi bisobanuye ko nk'uko Petero ari i Kayisariya ya Filipino kandi akaba anari i Kayisariya yo ku Nyanja, ni na ko Daniyeli asurwa na Gaburiyeli ku isaha ya cyenda mu gice cya cyenda, kandi agasurwa ku munsu wa makumyabiri na kabiri mu gice cya cumi. Umucyo wa Ulayi n'uwa Hidekeli urebana n'iminsi y'imperuka ukurwaho ikimenyetso kuri Daniyeli ku isaha ya cyenda yo ku munsu wa makumyabiri na kabiri. Uwo mucyo ugereranya isukwa ry'imvura y'itumba ya nyuma ridafite urugero ku itegeko ryo ku Cyumweru.

Ubuhamya bwa Daniyeli bugaragazwa byuzuye ku isaha ya cyenda, kuko bugaragaza amateka yo hanze n'ay'imbere y'ibigwira ubwoko bw'Imana mu minsi y'imperuka. Iryo terangazwa nibumara kwamamazwa mu banyamahanga, bagereranywa na Koruneliyo, bazatumiza ab'ijana na mirongo ine na bane, amategeko y'Imana azicwa binyuze mu gushyiraho ku cyumweru, kandi Petero azageza ubutumwa ku rusengero Kristo yari yaravuyemo kandi yararurangiye ko ari inzu y'ubusa y'Abayuda. Petero abwira abanyamahanga, kandi kandi n'Urukiko rw'Ikirenga rw'Abayuda, mu gihe Ezira yinginga asaba gutandukana, na Daniyeli yiyiriza ubusa kandi asengera umucyo. Isaha ya cyenda kuri Pentekote, mu rupfu rwa Kristo, mu gihe Koruneliyo yahamagazaga Petero, n'igitambo cya nimugoroba byose bihurira kuri Eliya ku Musozi Karumeli.

Biragaragara ko igihe cy'amasaha atandatu kigereranya igihe kirangirira ku itegeko ryo ku Cyumweru, ariko kandi gitangirana n'igikorwa gifitanye isano itaziguye n'iherezo, nk'uko byari bimeze ku bitambo byo mu gitondo n'iby'umugoroba. Mu mvugo ya Petero, igihe cy'amasaha atandatu ni kuva i Kayisariya Filipino kugeza i Kayisariya ku nyanja. Kuri Pentekote, cyari kuva mu cyumba cyo hejuru kugeza mu rusengero. icyo gihe ari cyo mucyo urabagirana ushyirwa ku ntangiriro y'inzira ni Induru yo mu Gicuku, kandi icyo gihe kigera ku itegeko ryo ku Cyumweru. Ayo masaha atandatu, ari hagati y'imigoroba, agereranya kwinjira kwa Kristo kwa kinyamihango i Yerusalemu, na byo bikaba byagereranyaga igihe cy'iteraniriro ry'i Exeter ryabaye kuva ku wa 12 kugeza ku wa 17 Kanama 1844, ryatangije itangazwa ry'ubutumwa ryageze ku musozo wabwo ku wa 22 Ukwakira 1844. Exeter ni Kayisariya Filipino, kandi Kayisariya ku nyanja ni ku wa 22 Ukwakira 1844. Intangiriro irangwa na Kayisariya nk'uko n'iherezo na ryo rirangwa na yo.

Kwinjira kwo kunesha kurangwa n'impaka ku ntangiriro no ku mpera. Impaka z'i Exeter zagaragajwe no kuramya kw'ibinyoma kwakorera aho hantu mu ihema rya Watertown. Ayo mahema yombi yagereranyaga ubutumwa bubiri, kandi ubwo Kristo yinjiraga i Yerusalemu, Abayahudi bajyaga impaka binubiye ubutumwa bwatangazwaga igihe yamanukaga ava ku Musozi wa Elayono, yinjira i Yerusalemu ahetswe n'indogobe yari imaze kubohorwa. Impaka za mbere n'iza nyuma zigaragaza alufa na omega by'icyo gihe. I Exeter, itsinda rya Watertown rigereranya itsinda ry'abakobwa b'inkumi batagiraga amavuta, kandi kuri bo urugi rw'agakiza rwari rufunze. Ku mpera y'icyo gihe urugi rwinjira ahera rwafunzwe, bityo hatangwa alufa na omega by'icyo gihe. Iyo alufa na omega ihura n'impaka ebyiri z'ikwinjira kwo kunesha, kandi Kayisariya kugeza kuri Kayisariya hamwe na Petero.

I Kayisariya ya Filipino, izina rya Simoni mwene Yona rihindurwa Petero, mu gice cy'Ibyanditswe aho ashimwa nk'umuvugizi w'ihumekerwa, hanyuma agacirwaho iteka ko ari Satani, kubera kurwanya ubutumwa bw'umusaraba. Petero ni ikimenyetso cy'amatsinda abiri atandukanywa

n'ubutumwa bw'umubatizo n'umusaraba, ari bwo butumwa bwa 9/11 n'itegeko ryo ku Cyumweru.

“Kuri buri cyiciro kigereranywa n'Umufarisayo n'umutozakori harimo inyigisho iboneka mu mateka y'intumwa Petero. Mu ntangiriro z'ukuba umwigishwa kwe, Petero yatekerezaga ko akomeye. Nk'Umufarisayo, uko yiyumvagamwo ubwe ntiyari 'nk'abandi bantu bose.' Igihe Kristo, mbere gato y'uko agambanirwa, yaburiraga abigishwa Be ati: 'Mwese muri bupfukire kuri Jye muri iri joro,' Petero yavuze ashize amanga ati: 'Nubwo bose bapfukirwa, jyehe si ko nzamera.' Mariko 14:27, 29. Petero ntiyari azi akaga ke bwite. Kwigirira icyizere kwaramuyobeje. Yibwiraga ko ashobora kunesha ibishuko; ariko mu masaha make cyane ikigeragezo kiraza, maze ahakana Umwami we arimo kuvuma no kurahira.” Christ's Object Lessons, 152.

Ku isaha y'icyenda, ari na yo saha y'ituro ryo ku mugoroba, mu gusubiza isengesho rya Eliya, umuriro waramanutse utwika igitambo, kugira ngo ubwoko bw'Imana bumenye yuko Uwiteka ari we Mana. Ku Musozi Karumeli hashushanyijwe amatsinda abiri: itsinda rimwe ari ryo noneho rimenya yuko Uwiteka ari we Mana, n'irindi rihagarariwe n'abahanuzi ba Bali, hanyuma bakicwa.

Nuko mu gihe cyo gutamba igitambo cya nimugoroba, Eliya umuhanuzi aregera, aravuga ati: Uwiteka, Mana ya Aburahamu, Isaka, n'iya Isirayeli, bimenyekane uyu muni ko ari wowe Mana muri Isirayeli, kandi ko ndi umugaragu wawe, kandi ko ibyo bintu byose nabikoze nk'uko wabintegetse. Nyumva, Uwiteka, nyumva, kugira ngo ubu bwoko bumenye ko ari wowe Uwiteka Mana, kandi ko ari wowe wahinduye imitima yabo ukayigarura.

Nuko umuriro w'Uwiteka uramanuka, utwika igitambo cyoswa, n'inkwi, n'amabuye, n'umukungugu, kandi ukamira amazi yari mu mwobo. Abantu bose babibonye, bikubita hasi bubitse imitwe; baravuga bati: Uwiteka ni we Mana; Uwiteka ni we Mana.

Eliya arababwira ati: Nimufate abahanuzi ba Baali; ntihakagire n'umwe muri bo ucika. Nuko barabafata; Eliya arabamanura abajyana ku mugezi wa Kishoni, abicirayo. 1 Abami 18:36–40.

Igitambo cya nimugoroba, urupfu rwa Kristo, Petero akiza ikirema, Petero ajyana ubutumwa ku Banyamahanga, Daniyeli ahabwa umucyo w'ubuhanuzi, isengesho rya Eliya risubizwa n'umuriro, mu gihe Ezira ari mu mwenda w'ishyari no mu ivu asenga asabira ihinduka rya Lawodikiya rijya i Filadelifiya, asabira ihinduka ry'itorero rirwana rikaba itorero rinesha. Isaha ya cyenda ni yo saha y'igitambo, isaha y'isengesho risubijwe, isaha ijuru rikoraho isi, ikiraro gihuza urubanza n'imbabazi; kandi ni yo mpamvu Kristo apfa ku isaha ya cyenda, kuko isaha ya cyenda y'igitambo yafunguriye ubutumwa bwiza Abanyamahanga, ari bo bicaye mu mwijima, ariko bazabona umucyo mwinshi igihe igitabo cya Daniyeli kizaba gifunguwe rwose ku cyumweru cy'itegeko.

Mu ituro rya Gideyoni rivugwa mu Bacamanza 6:21, Malayika w'Uwiteka akoza inkoni ye ku nyama no ku migati idasembuwe bya Gideyoni, maze umuriro uturuka mu rutare urabyotsa urabikongora burundu. Uwo muriro wemeje umuhamagaro Imana yahaye Gideyoni n'uko yemeye icyo kimenyetso.

Aramubwira ati: “Niba koko ngize ubuntu imbere yawe, ndakwinginze unyereke ikimenyetso cy'uko ari wowe uvugana nanjye. Ndakwinginze, ntuhave aha kugeza aho ngarukiye, nkakuzanira ituro ryanjye, nkarishyira imbere yawe.” Na we aravuga ati: “Ndategereza kugeza

igihe ugarukiye.” Nuko Gideyoni arinjira, ategura umwana w’ihene n’imigati itarimo umusemburo ikozwe mu ifu y’ingero imwe ya efa; inyama azishyira mu gitebo, umufa awushyira mu nkono, abimuzanira munsu y’igiti cy’umwelayo, arabimushyikiriza. Marayika w’Imana aramubwira ati: “Fata ize nyama n’iyo migati itarimo umusemburo, ubishyire kuri iki gitare, maze usukeho umufa.” Arabikora. Nuko marayika w’Uwiteka arambura umusonga w’inkoni yari afite mu kuboko kwe, akora ku nyama no ku migati itarimo umusemburo; maze umuriro uzamuka uvuye muri icyo gitare, utwika ize nyama n’uwo mugati utarimo umusemburo. Nuko marayika w’Uwiteka ava imbere ye aragenda. Gideyoni amaze kumenya ko ari marayika w’Uwiteka, aravuga ati: “Yoo, Mwami Uhoraho! Kuko mbonanye na marayika w’Uwiteka imbonankubone.” Abacamanza 6:17–22.

Umumarayika yabonekeye Gidiyoni mu murongo wa mbere w’icyo gice, ahamagara Gidiyoni ati: “umugabo w’intwari ukomeye”; maze Gidiyoni asaba ikimenyetso cyo kwemeza ayo magambo. Hanyuma Gidiyoni asaba uwo mumarayika gutinda, kandi umumarayika utinda mu buhanuzi ni umumarayika wa kabiri. Igihe cy’ugutinda kimaze kurangira, Gidiyoni atura igitambo, maze umuriro uragikongora. Gidiyoni ari ku isaha ya cyenda, kuko Eliya yari igitambo cya nimugoroba, kandi isaha ya cyenda ni itegeko ryo ku cyumweru, ubwo indimi z’umuriro za Pentekote zihurirana. Gidiyoni ashushanya itsinda ribona Uwiteka imbonankubone, ari na byo byabaye kuri Daniyeli mu gice cya cumi. Gidiyoni abonye umuriro ukongora igitambo, ni bwo yahise amenya ko yari ari kugirana imishyikirano n’Uwiteka, uwo yari yabonye imbonankubone.

Gideyoni akangukira kuri uku kuriho igihe igitangaza cy’umuriro cyemeza ikimenyetso, kandi ikimenyetso cyari Gideyoni, umugabo ukomeye w’Imana n’ingabo y’abatambyi 300, bese bari bafite ameza 300 ya Habakuki mu maboko yabo. Ikimenyetso, cyangwa ibendera, ni Gideyoni ubwe, n’ingabo y’abantu magana atatu, ari na yo ngabo ikomeye ya Ezekiyeli—ihaguruka mu gice cya mirongo itatu na karindwi.

Igihe cy’ibonaniro kimaze kwezwa muri Abalewi 9:23, 24, nyuma y’uko Aroni atambye amaturo ye ya mbere nk’umutambyi mukuru, umuriro uva imbere y’Uwiteka utwika igitambo cyoswa n’ibinure biri ku gicaniro. Abantu bararangurura amajwi maze bikubita hasi bubamye, batewe ubwoba bwera. Ibi bigomba, umurongo ku wundi, guhuza n’umuriro wa Eliya.

Isengesho cya Ezira cyo ku isaha ya cyenda, gisabira gutandukanywa kw’ingano n’urukungu, kibaho ku itegeko ryo ku Cyumweru, noneho ni bwo cyuzuzwa igihe itorererirwanira ku isi rihinduka itorererinesha. Kigomba no guhuza n’umuriro wa Gideyoni. Umuriro utwika watse ku gitambo cya mbere cya Aroni, cyatambwe nyuma y’iminsi irindwi yo kwezwa ku munsu wa munani, wongeye kugaruka kuri uwo munsu nyine, maze urimbura abahungu babiri babi ba Aroni. Igihe Umwuka Wera azasukwa ku rugero rutagira ikigero ku isaha ya cyenda, ku itegeko ryo ku Cyumweru, hazabaho gutandukanywa kw’amatsinda abiri y’abatambyi, maze itorererinesha rizatangira umurimo ugereranywa n’ifarashi y’umweru ya Efeso, igenda itsinda kandi kugira ngo itsinde. Gusigwa kw’itorererinesha kubona umuhamba wa kabiri mu rusengeru rwa Salomo.

Mu kwiyegurira urusengeru kwa Salomo muri 2 Ngoma 7:1–3, nyuma y’isengesho rya Salomo, umuriro wamanutse uva mu ijuru utwika ibitambo byoswa n’ibitambo. Ubwiza bw’Uwiteka bwuzuye urusengeru, bituma abantu baramya kandi batangaza kugira neza kw’Imana n’imbabazi

zayo zihoraho. Mu gihe cy'itegeko ryo ku cyumweru, itorero rinesha rizashyirwa hejuru y'imisozi yose nk'ikamba n'ikimenyetso nk'uko byavuzwe na Zekariya na Yesaya. Igihe umuriro wamanukaga mu kwiyegegurira urusengero kwa Salomo, urusengero rwuzuye ubwiza bw'Uwiteka, bigereranya ko kuvuza impanda ya karindwi kwarangije umurimo wako ku bwoko bw'Imana kandi kwegereje kurangiza uwo murimo nyir'izina ku bakozi b'isaha ya cumi n'imwe. Impanda ya karindwi igereranya impongano, ari yo guhurizwa hamwe kw'Ubumana n'ubumuntu kubaho igihe Yesu azamura ubwami bwe bw'ubwiza. Uwo muriro wamanutse ku ihema rya Mose no ku rusengero rwa Salomo wari kandi umuriro w'urubanza ku muhungu wa Aroni, nk'uko byagenze no kuri Dawidi.

Igitambo cya Dawidi ku mbuga yo guhuhiraho ya Arawuna/Orunani mu 1 Ngoma 21:26, mu gihe cy'icyorezo cyatewe no kubarura kwa Dawidi, cyashubijwe n'umuriro wavuye mu ijuru kuri alitari, bigaragaza ko cyemewe kandi bigahagarika icyorezo. Icyorezo cya Lawodikiya kirangira igihe umuriro umanukiye ku gitambo cya Dawidi kugira ngo uhagarike icyorezo cyo gushingira ku mbaraga no ku bwenge bya kimuntu. Ihinduka riva ku muntu rijya ku Muntu mvajuru rirangwa n'igihe impongano irangijwe, kandi itorero rigashyirwa hejuru nk'ibendera. Muri icyo gihe, bihujwe n'urusengero rwa Salomo, ubwiza bw'Umwami Imana bwuzuye urusengero uko Ubumana buhujwe n'ubumuntu.

Mu nyandiko ikurikira tuzakomeza gusuzuma igihe cy'Induru yo mu Gicuku, nk'uko kigereranywa n'isaha ya gatatu n'isaha ya cyenda.

Nyuma y'iminsi itandatu, Yesu ajyana Petero, Yakobo, na Yohana mwene se wa Yakobo, abazamukana ku musozi muremure bari bonyine. Ahindurirwa ishusho imbere yabo; mu maso he harabagirana nk'izuba, imyambaro ye yera nk'umucyo. Nuko dore, babonekera Mose na Eliya bavuga na we.

Nuko Peter asubiza Yesu ati: Mwami, ni byiza ko turi hano; niba ubishaka, reka twubake hano amahema atatu; rimwe ryawe, n'irya Mose, n'irya Eliya. Akivuga atyo, dore igicu cy'umucyo kirabatwikira; maze dore ijwi rivuye muri icyo gicu riravugira riti: Uyu ni Umwana wanjye nkunda, nkamwishimira cyane; nimumwumvire.

Abigishwa babyumvise bikubita hasi bubamye, bagira ubwoba bwinshi cyane. Maze Yesu arabegera arabakoraho, aravugira ati: Nimuhaguruke, kandi ntimutinye.

Nuko bubuye amaso yabo, ntibagira undi babona, keretse Yesu wenyine. Bamanukaga bava kuri wa musozi, Yesu arabihanangiriza ati: Ntimugire uwo mubwira ibyo mwabonye, kugeza ubwo Umwana w'umuntu azaba amaze kuzuka mu bapfuye. Matayo 17:1-9.